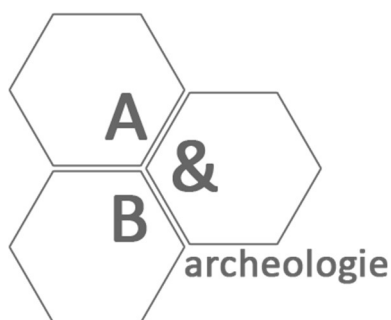

Archeologienota Tisselt Baeckelmansstraat 125

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

19-11-2024

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Tisselt Baeckelmansstraat 125 (deelgemeente van Willebroek, provincie Antwerpen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de bodemingrepen groter is dan 5000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied heeft een oppervlakte van 29 339m² en situeert zich ten noorden van de Baeckelmansstraat. Ten westen en noorden wordt het terrein begrensd door de Birrebeek, in het oosten door de nu braakliggende bedding van een voormalige spoorweg. Op het plangebied is een bedrijfsgebouw aanwezig, met errond verhardingen. In het zuidwesten is een verhoogde groene berm aangelegd. De eerste industriële activiteiten dateren van 1952, toen hier een papierfabriek werd opgericht. Voorafgaand het oprichten van de fabrieksgebouwen werd het (volledige) terrein opgehoogd met inert materiaal, waaronder bouwpuin, dat als asbestverdacht wordt gecatalogeerd. De asbestverdachte laag komt voor tussen het maaiveld en -2m diep. De bedrijfsgebouwen breidden geleidelijk uit en tot in 1997 werd er op deze locatie papier/karton gefabriceerd. Vanaf 1997 tot april 2024 was er een recyclagebedrijf gevestigd. Bij al deze activiteiten werden diverse vervuilende producten gebruikt/uitgestoten (minerale olie, zware metalen, solventen, PAK's, PFAS, ...). Rond 2000 werden de bestaande gebouwen voorzien van een volledig ondoordringbare bevloering en werden er tussen beide toegangswegen tot de site inerte materialen (vermoedelijk bouwmaterialen en plastic afval) gestort. In het westelijke deel van het terrein (perceel 407B) werden in 2001 een kleurstoffenverontreiniging en een vervuiling met minerale olie verwijderd door middel van ontgraving. Tussen 1996 en 2019 werden een tiental bodemonderzoeken uitgevoerd op het terrein, waarbij op meerdere locaties diverse vervuilingen/overschrijdingen van de richtwaarden werden aangetroffen. Op heden is er een sanering lopende op een deel van perceel 409F, waarbij er tot -3m is afgegraven ter hoogte van een voormalige bovengrondse compressorolie- en dieseltank. Bij het laatste bodemonderzoek, in 2024, werd er op perceel 409F bijkomend een vervuiling met PFAS vastgesteld. Daarnaast wordt besloten dat dit perceel asbestverdacht is: *"Het is niet aangewezen om een bestaande verharding op het terrein weg te nemen. Bij graven in de bodem is het aangewezen om maatregelen te nemen om de blootstelling aan de verontreiniging te voorkomen."*. Eenzelfde conclusie wordt gemaakt voor perceel 407B. Enkel voor het oostelijke, kleine perceel 412Y werd besloten dat er, op basis van analyses van het grondwater, geen reden is om aan te nemen dat het vaste deel van de aarde verontreinigd is.

Het plangebied is gelegen in Tisselt, een deelgemeente van Willebroek. Het maakt deel uit van een industriezone gelegen ten noorden van Baeckelmansstraat, in een eerder landelijke zone gevat tussen de A12 Antwerpen-Brussel in het westen, de N16 Sint-Niklaas-Willebroek-Mechelen in het noorden, en het Kanaal Brussel-Rupel in het oosten. De Baeckelmansstraat leidt naar de dorpskern van Tisselt, die zich zo'n 900m ten zuidoosten van het plangebied bevindt, aan de overzijde van het Kanaal Brussel-Rupel. Op de Villaretkaart uit ca. 1745-1748 wordt het plangebied gesitueerd in een sterk landelijke omgeving, centraal tussen de kern van Tisselt in het zuidoosten en de wijk Breendonk in het noordwesten. De Baeckelmansstraat is reeds aanwezig en verbindt beide agglomeraties met elkaar.

Ter hoogte van het plangebied, op het raakpunt van de straat met de Birrebeek, wordt enige bebouwing weergegeven. Dit is ook het geval op de Ferrariskaart uit ca. 1777, maar vergelijking met de meer precieze Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 laat waarschijnlijk toe te besluiten dat deze bebouwing zich net buiten de grenzen van het terrein bevindt; het terrein is vermoedelijk in gebruik als tuin bij deze bebouwing, en als akker. Op de kaart uit 1840 loopt de Braeckelmansstraat nog deels doorheen de zuidwestelijke hoek van het terrein, later in de 19de eeuw verkrijgt de straat de huidige loop. In het laatste kwart van de 19de eeuw wordt een spoorlijn aangelegd net naast de oostelijke grens van het terrein, op de topografische kaart van 1892 wordt parallel aan en net naast de spoorweg een landweg afgebeeld, die van zuid naar noord doorheen het terrein loopt. De spoorweg wordt rond het midden van de 20ste eeuw buiten gebruik gesteld; op de luchtfoto van 1971 is deze alleszins niet meer te zien, op een kaart van 1930-1947 wel. Op de topografische kaarten uit de tweede helft van de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw wordt ter hoogte van het plangebied een geleidelijke helling van noord naar zuid aangeduid; dit kan afgeleid worden uit de 5- en 6m hoogtelijnen die op het terrein worden getekend (resp. in het noorden en in het uiterste zuidoosten). Deze hoogtes verschillen slechts enkele centimeter van de huidige TAW-waardes; het maaiveld van het terrein bevond zich dan dus hoofdzakelijk tussen +5 en +6m TAW; het noordelijke deel lag nog iets lager, het uiterste zuidoosten iets hoger. Op de foto van 1971 zijn de bedrijfsgebouwen (de eerste dateren van 1952) en een deel van de verhardingen al aanwezig op het terrein, de daaropvolgende decennia wordt het bedrijf verder uitgebreid tot de huidige invulling. De creatie van de groenberm in het zuidwesten is tamelijk recent, voordien werd deze zone gebruikt als stockageplaats.

Het plangebied situeert zich op de noordelijke uitlopers van een hogere zone die zich meer zuidwaarts bevindt, en die verder naar het noorden geleidelijk overgaan in de lagere gronden van de Rupelvallei. De Birrebeek, die langs de westelijke en noordelijke grens van het terrein loopt, ontspringt in Meise op deze hogere gronden en loopt ten noorden in de Rupel. Het detail van het hoogtemodel toont duidelijk dat het plangebied kunstmatig is opgehoogd en uitsteekt boven de lager gelegen grond langs de Birrebeek. Het maaiveld situeert zich rond +7,50 à 8,00m TAW, met nog hogere zones in het noordwesten en ter hoogte van de groenbermen in het zuidwesten. De omringende gronden zijn 0,5 tot 1m lager gelegen. Deze ophoging is het gevolg van het storten van (asbesthoudend) puin in het midden van de 20ste eeuw, voorafgaand de ontplooiing van de industriële activiteiten op deze site. De oorspronkelijke bodemopbouw ter hoogte van het terrein bestond uit een matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont of met structuur B horizont.

In de nabije omgeving gebeurde nog niet veel archeologisch onderzoek, wel zijn enkele sites uit de ijzertijd en de Romeinse periode gekend. Louter op basis van deze gegevens en op basis van de landschappelijke ligging van het terrein zouden dergelijke sites ook op het terrein aanwezig kunnen zijn. Deze verwachting houdt echter geen rekening met de evolutie die het terrein sinds midden vorige eeuw heeft ondergaan. Na het ophogen van het terrein met een asbesthoudende puinlaag van plaatselijk meer dan 1m dik, werden het zo goed als het volledige terrein verhard en bebouwd en vonden jarenlang industriële activiteiten plaats op het terrein. Doorheen de jaren zorgden deze plaatselijk voor bijkomende bodemverontreiniging, op enkele locaties vonden reeds saneringen door middel van ontgraving plaats. Het is zo goed als onwaarschijnlijk dat er op dit terrein nog een onverstoord bodemprofiel – wat een goede bewaring voor eventueel aanwezige archeologische sites zou kunnen impliceren – behouden is, waardoor de archeologische verwachting naar laag tot nihil dient bijgesteld te worden.

De bebouwing en verharding op het terrein worden gesupprimeerd, en er worden meerdere bedrijfsverzamelgebouwen opgetrokken op het terrein. Voorafgaand wordt de vermoedelijke asbesthoudende puinlaag op het terrein gesaneerd door middel van grondzeving en/of afgraving; dit zullen nadere bodemonderzoek uitwijzen, ook de saneringsmethode voor eventuele PFAS-vervuiling dient nog verder uitgewerkt worden. De individuele units worden in 4 aparte gebouwen ingericht, en komen langs een nieuwe wegenis te liggen die ter hoogte van de bestaande inritten in het zuidoosten en het zuidwesten zal aansluiten op de Baeckelmansstraat. De bestaande groene berm in het zuidwesten blijft grotendeels behouden. Rond de nieuwe wegenis worden een aantal parkeerplaatsen, 3 infiltratiebekkens (diepte ca. 35cm) en groenstroken aangelegd. Het nieuwe maaiveld wordt licht aangepast; sommige zones worden wat opgehoogd, andere worden licht verlaagd. Los van deze nivellering dient er in het kader van de werken gehouden worden met een algemene bodemverstoring van ca. 60 à 80cm diep (met uitzondering van het te behouden deel van de groenberm), met plaatselijk diepere ingrepen voor nutsvoorzieningen en funderingen. Hierbovenop komen nog de te verwachten bodemingrepen die gepaard zullen gaan met de asbestsanering, maar op heden nog niet exact gekend zijn. De asbestverdachte laag gaat tot ca. 2m onder het maaiveld.

Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet met 100% zekerheid vastgesteld worden. De historische ontwikkeling van deze bedrijfssite sinds midden 20ste eeuw laat echter toe te besluiten dat de kans zo goed als onbestaande is dat er op het plangebied nog een onverstoorde archeologische site aanwezig. Een verder vooronderzoek zal meer dan waarschijnlijk niet leiden tot nuttige kenniswinst en wordt bijgevolg niet geadviseerd. Daarbovenop komt nog de vervuilingsproblematiek van het terrein (o.a. asbest, PFAS), waardoor het vanuit gezondheidsstandpunt niet verantwoord is om een archeologisch bodemonderzoek uit te voeren op een dergelijk vervuilde site.